

Bolesław Wieniawa- Długoszowski

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

**BIOGRAFIE
WYSTAWY
ELEMENTARNE**

Po prostu Wieniawa

Bolesław Wieniawa-Długoszowski należał do najbarwniejszych postaci II Rzeczypospolitej. Żołnierz-legionista, lekarz-okulista, ułan-patriota, generał-poeta, bon vivant-dyplomata, a nade wszystko adiutant-przyjaciel Józefa Piłsudskiego, któremu oddany był całe życie. W życiorysie Wieniawy jak w soczewce skupiają się trud oraz triumf, ale i tragizm ludzi jego pokolenia, będącego świadkiem odrodzenia, a następnie ponownego upadku Rzeczypospolitej.

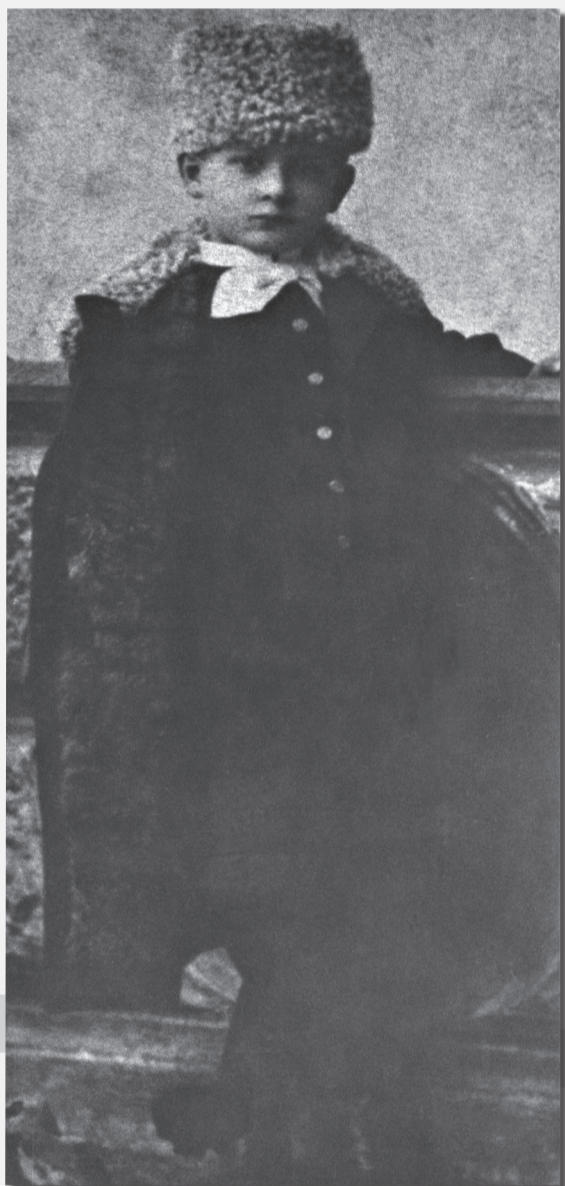
↑ Płk Bolesław Wieniawa-Długoszowski, 1930 r.
📷 NAC, fot. N. Witczak-Witaczyński

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

„O kraju dzieciństwa”

1881

← Kilkuletni Bolesław junior.

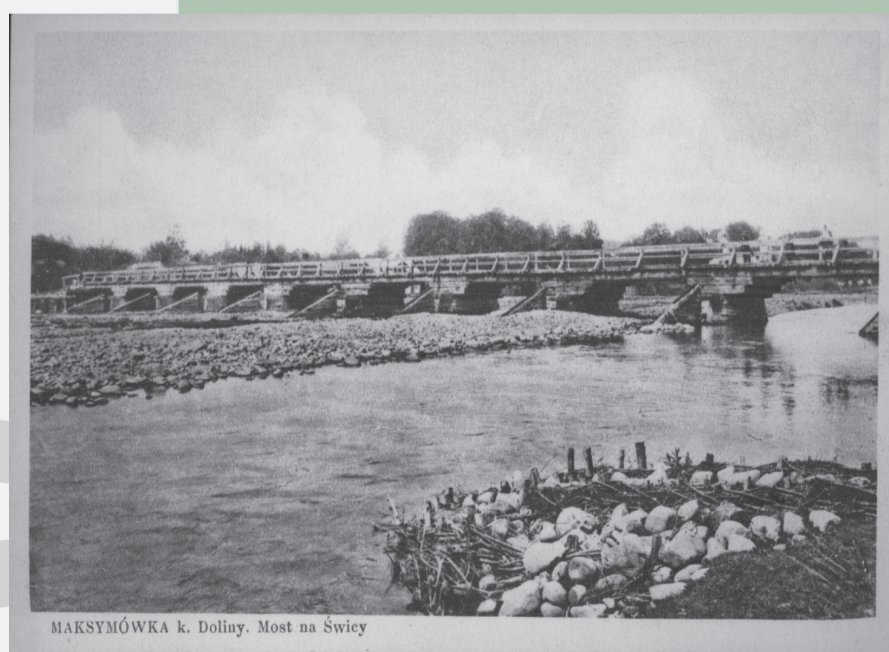
📍 Ze zbiorów Teresy Vernon i dr. Gervase'ego Vernona

Czasy dzieciństwa to wsłuchiwanie się w opowieści ojca o powstaniu styczniowym, a także cotygodniowe odwiedziny stryja w Lipnicy Wielkiej i wyprawy do babci mieszkającej w Tymowej.

Bolesław Ignacy Florentyn Długoszowski przyszedł na świat 22 lipca 1881 r. w Maksymówce niedaleko Stanisławowa, jako najmłodszy z czworga rodzeństwa. Dorastał jednak w miejscowości Bobowa nieopodal Gorlic, gdzie jego rodzice zakupili dwór z kilkuset hektarowym majątkiem. Ojciec, także Bolesław, był inżynierem i uczestnikiem powstania styczniowego, natomiast matka Józefa ze Struszkiewiczów - wnuczka węgierskiej hrabianki - zajmowała się domem. Czasy bobowskiej sielanki skończyły się dla Bolesława juniora wraz z rozpoczęciem nauki we lwowskim gimnazjum.

↓ Maksymówka
📍 POLONA

Miejsce narodzin Bolesława Długoszowskiego. Rodzina Długoszowskich przez kilka lat mieszkała w tej miejscowości w związku z pracą Bolesława seniora przy wytyczaniu linii kolejowej na tamtych terenach.

MAKSYMÓWKA k. Doliny. Most na Świcy

↑ Bolesław i Józefa Długoszowscy. Rodzice Bolesława juniora.

📍 Ze zbiorów Teresy Vernon i dr. Gervase'ego Vernona
Długoszowscy pieczętowali się herbem Wieniawa.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W młodo- skim Lwowie

1906

Czasy lwowskie Długoszowskiego związane były z edukacją gimnazjalną i studiami. Lata szkolne okazały się wyjątkowo niefortunne. Po relegowaniu – z powodu nieokiełznanego charakteru – ze wszystkich lwowskich gimnazjów, zmuszony był wyjechać dokończyć naukę do Nowego Sącza, gdzie ostatecznie w 1900 r. zdał egzamin maturalny. Okres studiów na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Lwowskiego przyniósł mu natomiast wiele satysfakcji i pozwolił odkryć prawdziwe uroki dużego miasta. Umiejętnie łączył sumienną naukę z uczestnictwem w życiu kulturalnym Lwowa. W kresowym grodzie poznał też swoją pierwszą żonę – Stefanię Calvas, którą poślubił w 1906 r.

→ Bolesław Długoszowski w okresie studiów we Lwowie
📍 Ze zbiorów Teresy Vernon i dr. Gervase'ego Vernona

Mimo przebywania w kręgu lwowskiej cyganerii, Długoszowski był w tym czasie postrzegany jako stateczny i dobrze wychowany młodzieniec. Wyróżniała go abstynencja i typowo mieszczański styl życia.

↓ Pocztaówka reklamująca kawiarnię Schneidera we Lwowie, 1902 r.
📍 POLONA, mal. A. Tuch

Podczas studiów Długoszowski często bywał w tej popularnej wśród lwowskiej bohemy kawiarni. Poznał tam wybitnych przedstawicieli młodopolskiej kultury, m.in. Jana Kasprówicza czy Leopolda Staffa.

↑ Budynek Uniwersytetu Lwowskiego, ok. 1914 r.
📍 POLONA

Długoszowski w 1906 r. ukończył z wyróżnieniem studia medyczne na Uniwersytecie Lwowskim, uzyskując tytuł doktora wszech nauk lekarskich. Jako dalszą specjalizację wybrał okulistykę.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W Paryżu

1913

↓ Inauguracja Polskiej Akademii Sztuk Pięknych w Paryżu, 1914 r.

📷 Autor nieznany, ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu, nr THL.BPP. Phot. Mic.401, projekt PAUart www.pauart.pl, domena publiczna

Długoszowski (zaznaczony kółkiem) angażował się w rozwój polskiego życia kulturalnego w Paryżu. Był m.in. współzałożycielem Towarzystwa Artystów Polskich, wspierającego finansowo ubogich polskich twórców.

Kilka miesięcy po ślubie małżeństwo Długoszowskich wyjechało na zachód Europy – najpierw do Berlina, gdzie Długoszowski rozpoczął studia malarskie, a następnie do Paryża.

W stolicy Francji Długoszowski doskonalił swoje zdolności malarskie na Akademii Colarossi i jednocześnie, nie chcąc zerwać kontaktu z wyuczonym zawodem lekarza, jako wolny słuchacz wstąpił na Sorbonę. Nad Sekwaną zetknął się także z ruchem „Strzelca”, współorganizując w 1913 r. jego paryskie koło, oraz spotkał pierwszy raz Józefa Piłsudskiego.

↓ Zofia Katarzyńska-Pruszkowska (1887-1957)

📷 POLONA (Fotografia obrazu Tadeusza Pruszkowskiego)

Wielka miłość Długoszowskiego z czasów paryskich. Długoszowski znany był w Paryżu z wielu romansów, co ostatecznie doprowadziło do rozpadu jego pierwszego małżeństwa.

↑ Restauracja Café du Dôme na terenie historycznej dzielnicy Paryża Montparnasse, początek XX w.

📷 Wikimedia Commons

Paryska codzienność Długoszowskiego to również koncerty, wystawy, kabarety i przesiadywanie w obleganych przez środowiska artystyczne kawiarniach, tj. Café du Dôme czy Café de la Rotonde.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

**„[...] porwany nie dającą się określić
a widoczną nieomal, nieledwie
namacalną siłą, bijącą z jego [Józefa
Piłsudskiego] postaci [...], tego
samego wieczoru w liście do mego
brata [...], pisałem między innymi, że
»Od dziś uważam się naprawdę za
żołnierza, bo nareszcie mam wodza«”.**

Opis emocji Długoszowskiego po spotkaniu członków paryskiego koła Związku Strzeleckiego z Józefem Piłsudskim w lutym 1914 r. B. Wieniawa-Długoszowski, *Nasza miłość*, „Świat” 1930, nr 40

↑ Bolesław Wieniawa-Długoszowski jako ułan Beliny, 1915 r.

📷 NAC, rys. L. Gottlieb

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Bolesław Wieniawa

Beliniak

L. Gottlieb
Rysunek 5.1.1915

Na froncie

1914

I wojny światowej

W lipcu 1914 r. Długoszowski opuścił Paryż i wyjechał do Krakowa na oficerski kurs Związku Strzeleckiego, gdzie przyjął pseudonim „Wieniawa”. W momencie wybuchu wojny został przydzielony do słynnej 1. Kompanii Kadrowej i wraz z nią 6 sierpnia wyruszył na front. Szybko jednak porzucił piechotę i przyłączył się do legionowych ułanów dowodzonych przez rtm. Władysława Belinę-Prażmowskiego. Pełen wigoru i niespotykanego poczucia humoru kawalerzysta szybko przykuł uwagę dowódcy I Brygady Legionów Józefa Piłsudskiego, który latem 1915 r. mianował go swoim adiutantem.

↓ Bolesław Wieniawa-Długoszowski (pierwszy z prawej) w towarzystwie (od lewej) bryg. Józefa Piłsudskiego, płk. Andrzeja Galicy i płk. Leona Berbeckiego, 1915 r.
📌 NAC

Na polu walki Wieniawa niejednokrotnie odznaczał się męstwem i brawurą, za co został odznaczony m.in. Orderem Virtuti Militari. Szybko też awansował, otrzymując w 1915 r. stopień porucznika.

Brygadier →
Józef Piłsudski
i jego adiutant
por. Bolesław
Wieniawa-
Długoszowski,
Zakopane 1916 r.
📌 NAC

Wieniawa jako adiutant Piłsudskiego przewoził meldunki i rozkazy komendanta oraz z dużym wyczuciem wykonywał zlecone przez niego dyplomatyczne misje.

↑ Na froncie (Wieniawa pierwszy z lewej)
📌 POLONA

Wieniawa-legionista był autorem wielu żołnierskich, „nieprzyzwoitych” piosenek oraz politycznych wierszy, zjadliwych m.in. wobec ówczesnego płk. Władysława Sikorskiego.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Emisariusz POW

1918

Po tzw. kryzysie przysięgowym Wieniawa został zdegradowany i następnie wcielony do armii austriackiej w charakterze lekarza. W marcu 1918 r. zdezerterował jednak i jako wysłannik Polskiej Organizacji Wojskowej wyjechał do ogarniętej rewolucją Rosji w celu nawiązania kontaktu z gen. Józefem Hallerem i przedstawicielami państw alianckich. Po wypełnieniu misji, próbując przedostać się do Francji, został w Moskwie zatrzymany przez bolszewików i osadzony w więzieniu. Po kilku miesiącach został jednak wypuszczony i w listopadzie 1918 r. dotarł do Warszawy.

Płk Edward Rydz-Śmigły →
(1886-1941)

📍 NAC

To on jako ówczesny komendant POW wysłał Wieniawę do bolszewickiej Rosji, mianując go Szefem Oddziału Politycznego Komitetu Naczelnego POW w Kijowie.

Plac Łubieński →
w Moskwie na
początku XX w.

📍 Domena publiczna,
aut. P. von Girsensohn

↓ Bronisława Berenson (1886-1953)
📍 NAC, fot. N. Witczak-Witaczyński

Ówczesna małżonka znanego adwokata Leona Berensona. Wieniawa twierdził, że z bolszewickiego więzienia został wypuszczony właśnie dzięki jej zabiegom. W 1919 r. została jego drugą żoną i matką jedyne dziecko – córki Zuzanny.

Москва. Лубянская площадь.
Moscou. Place Loubianskaïa.

Na pierwszym planie budynek towarzystwa ubezpieczeniowego, przejęty po 1917 r. przez bolszewicką policję polityczną – Czekę. To tam, a później na Tagance, więziony był Wieniawa.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

U boku Naczelnika i Marszałka

← Rtm. Bolesław Wieniawa-Długoszowski z Naczelnym Wodzem w Wilnie, 1919 r.

📍 POLONA

Wieniawa w tym burzliwym czasie błyskawicznie awansował. Krótco po przybyciu do Warszawy w listopadzie 1918 r. został rotmistrzem, w styczniu 1920 r. był już majorem, a we wrześniu podpułkownikiem.

Po powrocie z Rosji Wieniawa został mianowany pierwszym adiutantem Naczelnego Wodza. Od tego czasu był ciągle blisko Piłsudskiego. Brał udział w planowaniu wyprawy wileńskiej i ofensywy kijowskiej, a w sierpniu 1920 r. wraz z nim wyruszył na front, by bronić stolicy. Po odejściu Marszałka na polityczną emigrację do Sulejówka, Wieniawa pozostał mu wierny, a po przewrocie majowym w 1926 r. został – tym razem nieformalnie – ponownie jego adiutantem. Piłsudski, zważając na biegłą znajomość języków obcych oraz towarzyską ogładę Wieniawy, chciał uczynić go dyplomatą, jednak ten wybrał drogę żołnierza-kawalerzysty.

↑ Płk Wieniawa-Długoszowski na koniu jako dowódca kompanii honorowej podczas spotkania marszałka Piłsudskiego z marszałkiem Francji Louis Franchet d'Esperey, 1927 r.

📍 NAC

Mimo propozycji Wieniawa odmawiał przyjęcia ważnych stanowisk państwowych, satysfakcjonując się dowodzeniem poszczególnymi oddziałami kawaleryjskimi – 1. Pułkiem Szwoleżerów, a później 1. Brygadą i 2. Dywizją Kawalerii.

↑ Po przewrocie majowym, 31 maja 1926 r. (płk Wieniawa-Długoszowski pierwszy z lewej obok marszałka Piłsudskiego)

📍 NAC

Wieniawa należał do osób przygotowujących majowy zamach stanu. W dniu przewrotu towarzyszył Marszałkowi m.in. podczas jego słynnej rozmowy z prezydentem Wojciechowskim na moście Poniatowskiego.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Warszawski bon vivant

Pierwszy Ułan II RP, jak często określano Wieniawę, z przyzwoleniem i za aprobatą Piłsudskiego prowadził bogate życie towarzyskie. Przyjaźnił się z poetami grupy „Skamander”, z którymi przesiadywał na półpiętrze w warszawskiej kawiarni „Ziemiańska”. Bywał w kabaretach, teatrach i luksusowych stołecznych restauracjach. Z czasem stał się jedną z najbardziej rozpoznawalnych postaci ówczesnej Warszawy i jednocześnie łącznikiem sanacyjnej władzy ze środowiskiem artystycznym.

↓ Płk Wieniawa-Długoszowski (drugi z prawej) w jednej z warszawskich cukierni w towarzystwie Ferdynanda Goetla, Kazimierza Wierzyńskiego i Bolesława Mieczysławskiego, 1931 r.

📷 NAC

Wieniawa dobrze czuł się pośród literatów, sam bowiem był zdolnym poetą, prozaikiem i tłumaczem.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

↓ Jedna z wielu karykatur Wieniawy w tygodniku satyrycznym „Cyruлик Warszawski”

📷 POLONA, rys. L. Jędrzejczak

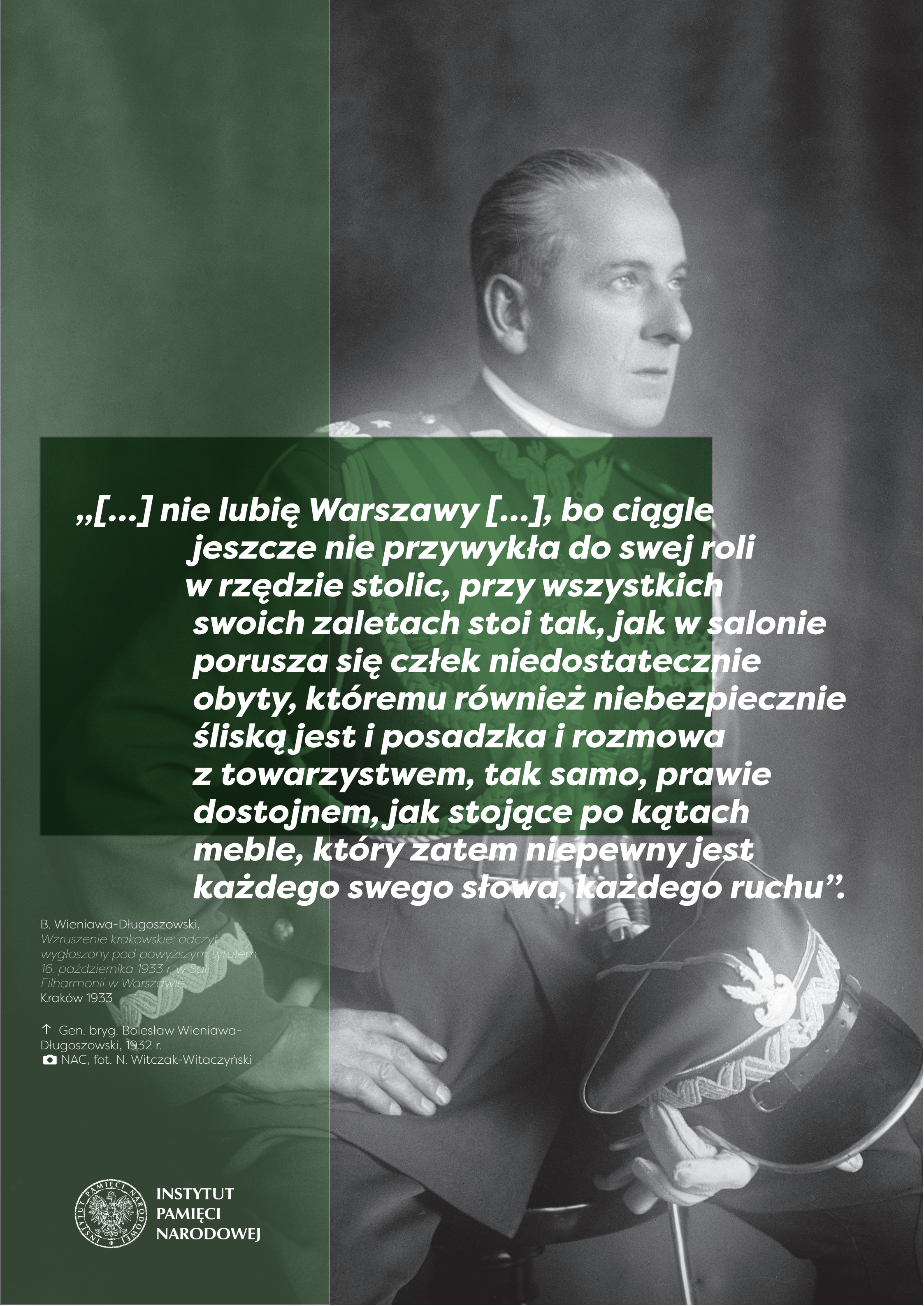
W prasie II RP często był przedstawiany jako utracjusz oraz miłośnik kobiet i alkoholu.

↑ Płk Wieniawa-Długoszowski na planie filmu „Ułani, ułani, chłopcy malowani” w towarzystwie min. Adolfa Dymyzy (trzymającego tace), 1931 r.

📷 NAC

Współautorem scenariusza tej pierwszej polskiej komedii filmowej był Wieniawa-Długoszowski. Film, mimo niezbyt chwalebnych recenzji krytyków, wzbudził spore zainteresowanie widzów.

„[...] nie lubię Warszawy [...], bo ciągle jeszcze nie przywykła do swej roli w rządzie stolic, przy wszystkich swoich zaletach stoi tak, jak w salonie porusza się człek niedostatecznie obyty, któremu również niebezpiecznie śliską jest i posadzka i rozmowa z towarzystwem, tak samo, prawie dostojnym, jak stojące po kątach meble, który zatem niepewny jest każdego swego słowa, każdego ruchu”.

B. Wieniawa-Długoszowski,
Wzruszenie krakowskie: odczyt
wygłoszony pod powyższym tytułem
16. października 1933 r. w Sali
Filharmonii w Warszawie,
Kraków 1933

↑ Gen. bryg. Bolesław Wieniawa-
Długoszowski, 1932 r.

📷 NAC, fot. N. Witczak-Witaczyński

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Ambasador w Rzymie

1938

Po śmierci Piłsudskiego Wieniawa słabo odnajdywał się w nowych politycznych frakcjach i układach. Chłodne od dłuższego czasu były także jego relacje z ludźmi kultury. Z pomocą coraz bardziej przygnębionemu generałowi przyszedł ówczesny szef MSZ Józef Beck, proponując mu stanowisko ambasadora RP w Rzymie. Na placówkę wyjechał w połowie 1938 r., z głównym zadaniem odciążenia Włoch od sojuszu z Niemcami. Mimo, że cel był praktycznie niewykonalny, Wieniawa podjął tę próbę zjednując sobie włoskiego ministra spraw zagranicznych, Galeazzo Ciano.

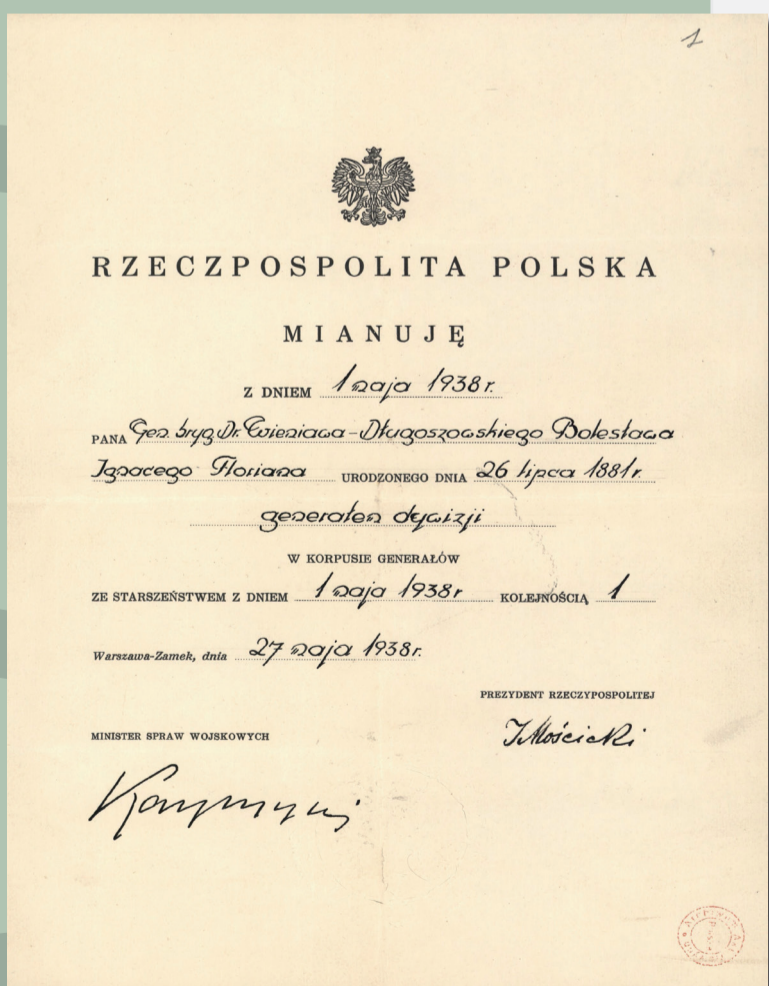
↓ Nominacja Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego na generała dywizji WP, 1 maja 1938 r.

📌 AAN

Awans ten otrzymał na niecały miesiąc przed wyjazdem do Rzymu.

↓ Ambasador RP wraz z personelem ambasady po wręczeniu listów uwierzytelniających królowi Wiktorowi Emanuelowi III.
NAC

Wieniawa mógł liczyć na pełną lojalność pracowników polskiej ambasady. Sam również potrafił wytworzyć atmosferę wzajemnej życzliwości i zaufania, która utrzymała się do końca jego pracy w 1940 r.

↑ Wizyta w Warszawie ministra spraw zagranicznych Włoch i jednocześnie zięcia Benito Mussoliniego, hr. Galeazzo Ciano (siedzi obok Wieniawy), luty 1939 r.

📌 NAC

Mimo serdecznych relacji Wieniawy z Ciano, nie udało się zrealizować zawiązania przymierza z Włochami ponad głowami Niemców.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Niedoszły Prezydent RP

1939

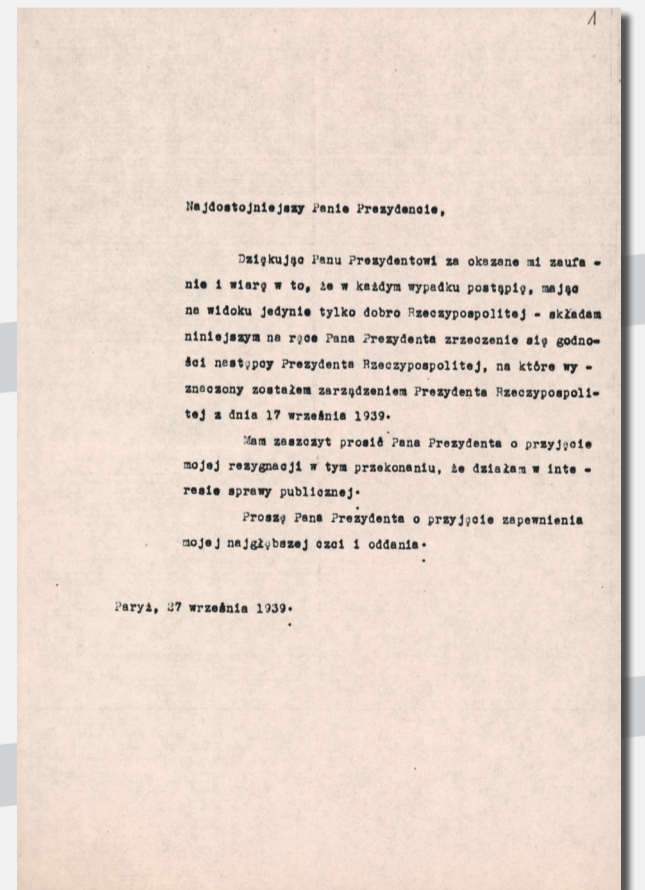
Po klęsce w wojnie obronnej 1939 r. i internowaniu polskich władz w Rumunii, Prezydent RP Ignacy Mościcki, zgodnie z art. 24. Konstytucji kwietniowej, wyznaczył Wieniawę na swego następcę na wypadek opróżnienia się urzędu przed zawarciem pokoju. Wieniawa powiadomiony o decyzji prezydenta udał się do Paryża, aby objąć stanowisko. Jednak ze względu na ogromne niezadowolenie z tej nominacji gen. Władysława Sikorskiego oraz sprzeciw rządu francuskiego, postanowił ostatecznie o zrzeczeniu się godności następcy Prezydenta RP.

→ Ambasador
Bolesław Wieniawa-
Długoszowski
📄 NAC

Po wybuchu II wojny światowej Wieniawa i personel polskiej ambasady w Rzymie zaangażowali się w pomoc polskim uchodźcom, których poprzez Włochy przetrzymywano do Francji.

Gen. Władysław →
Sikorski (1881-1943) i
ambasador Francji
w Polsce (później
przy rządzie na
emigracji) Leon Noël
(1888-1987)
📄 NAC
Sikorski był
głównym autorem
politycznej intrygi,
która uniemożliwiła
objęcie urzędu
Prezydenta RP
przez Wieniawę-
Długoszowskiego.
Ambasador Francji
wspierał działania
Sikorskiego.

↑ List do prezydenta Ignacego Mościckiego, w którym Wieniawa zrzeka się godności następcy Prezydenta RP, 27 września 1939 r.

📄 AAN

Mimo upokorzenia ambasador Wieniawa pozostał lojalny wobec nowego rządu polskiego, na czele którego stanął gen. Sikorski.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

„Polska zajmuje kluczową pozycję w Europie środkowej jako wciśnięta między dwa imperializmy, zagrażające nie tylko jej samej, lecz i reszcie Europy [...]. Na to, aby Polska mogła dobrze wypełniać swą rolę szachowania jednocześnie Niemiec i Rosji, musi być dostatecznie duża i silna. Między Rosją a Niemcami winna powstać wielka organizacja narodów [...], które nie są niemieckie ani rosyjskie i nie chcą być nimi [...].”

Raport ambasadora w Wiedniu
z przełomu lat 1939-1940

↑ Ambasador w Wiedniu -
Długoszowski

📄 NAC

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Za oceanem 1942

Po przystąpieniu Włoch do wojny w czerwcu 1940 r. Wieniawa zakończył swą ambasadorską misję, a następnie wyjechał z rodziną do Stanów Zjednoczonych. W Ameryce chciał dalej służyć Polsce. Stał listy do polskich władz emigracyjnych z deklaracjami współpracy, a także przedstawił plan utworzenia amerykańskiej Legii Cudzoziemskiej. Jednak lekceważony i zbywany przez czynniki rządowe popadł w apatię i przygnębienie. Mimo otrzymania w 1942 r. propozycji objęcia stanowiska ambasadora RP na Kubie, 1 lipca 1942 r. popełnił samobójstwo.

→ Jeden z artykułów Wieniawy z „Dziennika Polskiego”, 1941 r.

Wieniawa przez kilka miesięcy był redaktorem tej wydawanej w Detroit gazety.

→ Paszport dyplomatyczny Wieniawy, czerwiec 1942 r.

Wieniawa przyjął propozycję gen. Sikorskiego objęcia stanowiska ambasadora RP na Kubie, co spotkało się jednak z niezadowolaniem jego kolegów piśsudczyków, oskarżających go o zdradę Marszałka.

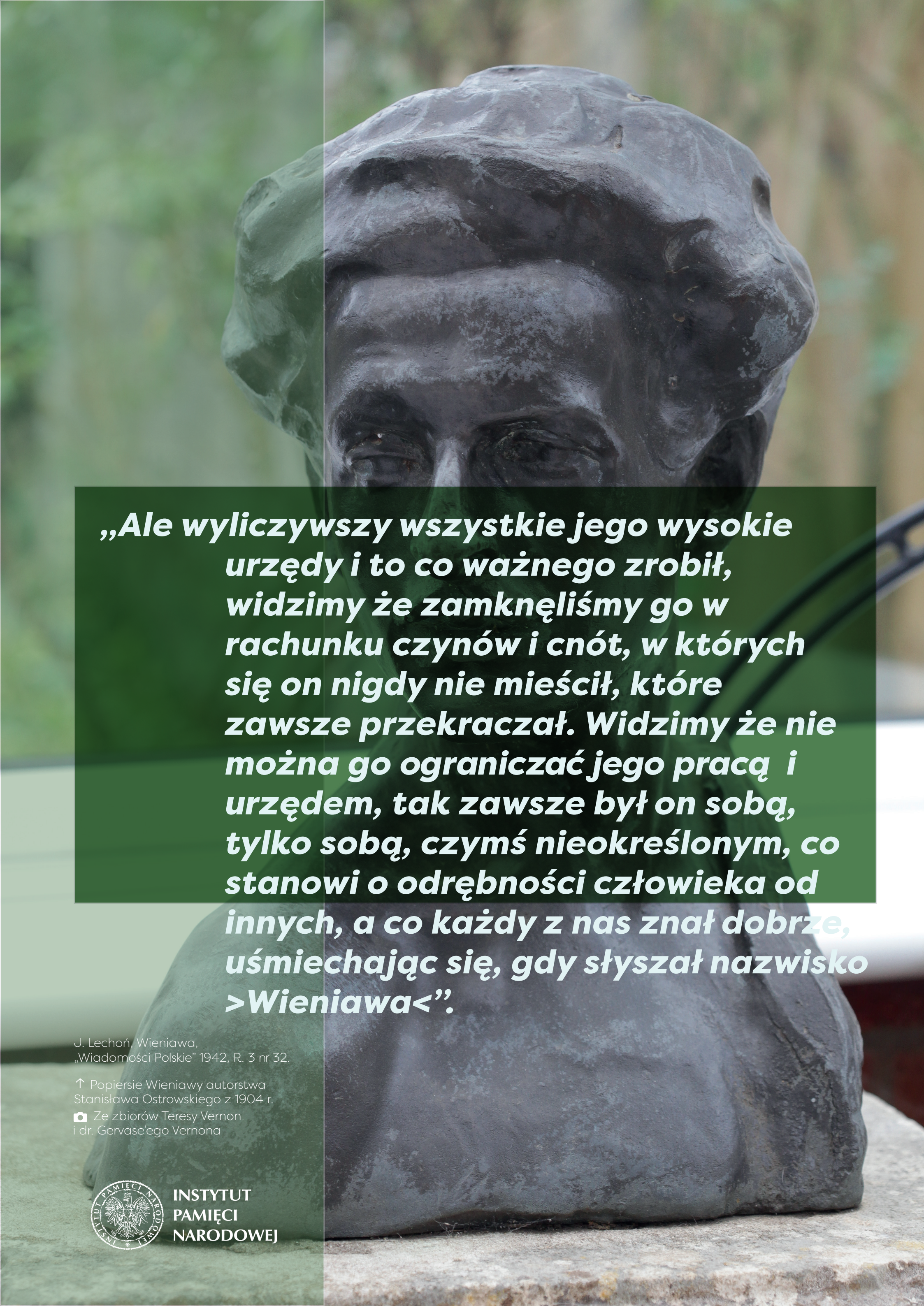

↑ Informacja z nowojorskiej gazety „Nowy Świat” o śmierci gen. Wieniawy-Długoszowskiego, 2 lipca 1942 r.

Wieniawa popełnił samobójstwo skacząc z tarasu pięciopiętrowego nowojorskiego budynku. Pochowany został na cmentarzu Calvary w Nowym Jorku. Jego prochy w 1990 r. zostały sprowadzone do Polski.

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

„Ale wyliczywszy wszystkie jego wysokie urzędy i to co ważnego zrobił, widzimy że zamknęliśmy go w rachunku czynów i cnót, w których się on nigdy nie mieścił, które zawsze przekraczał. Widzimy że nie można go ograniczać jego pracą i urzędem, tak zawsze był on sobą, tylko sobą, czymś nieokreślonym, co stanowi o odrębności człowieka od innych, a co każdy z nas znał dobrze, uśmiechając się, gdy słyszał nazwisko >Wieniawa<”.

J. Lechoń, Wieniawa,
„Wiadomości Polskie” 1942, R. 3 nr 32.

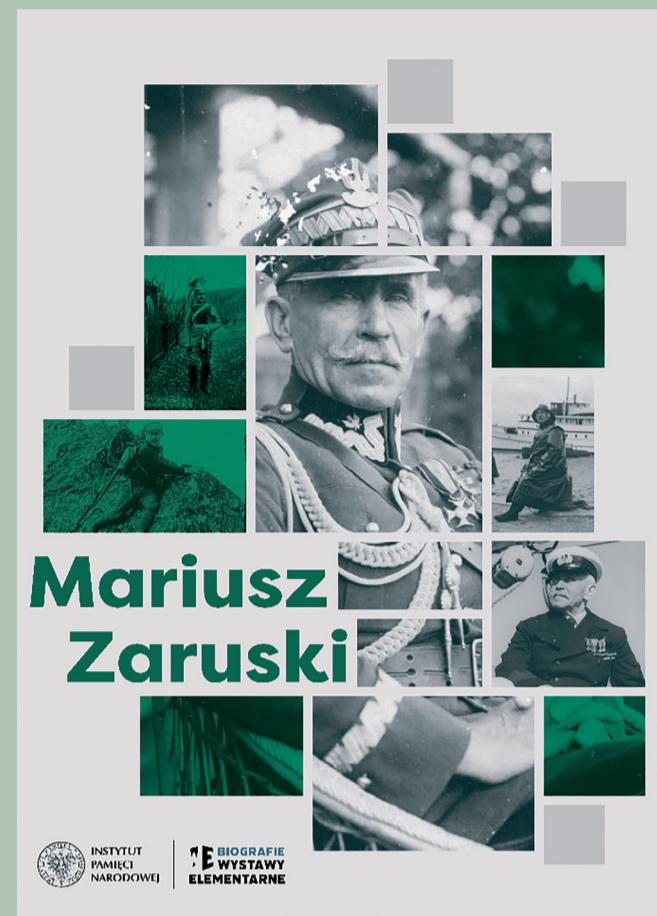
↑ Popiersie Wieniawy autorstwa
Stanisława Ostrowskiego z 1904 r.

📷 Ze zbiorów Teresy Vernon
i dr. Gervase'ego Vernona

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Zobacz więcej wystaw z serii na www.edukacja.ipn.gov.pl

Zobacz inne wystawy Elementarne:

Autor wystawy: Marcin Podemski
Recenzja: dr hab. Marek Gąłkowski
Korekta: Ilona Kaczmarek

Konceptcja graficzna: Paulina Żak
Skład: dr Karolina Zielazek-Szeska

W wystawie wykorzystano zdjęcia: Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowego Archiwum Cyfrowego (NAC), POLONY, projektu PAUart, Wikimedia Commons, oraz ze zbiorów prywatnych Teresy Vernon i dr. Gervase'ego Vernona

INSTITUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ